

سطح‌بندی سکونتگاه‌های روستایی شهرستان ممسنی با استفاده از تکنیک‌های ساماندهی فضاها

علی شمس‌الدینی: استادیار جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد مرودشت، مرودشت، ایران
علیرضا رحیمی^۱: کارشناس ارشد مهندسی کشاورزی- توسعه روستایی، دانشگاه تهران، تهران، ایران

چکیده

طرح ساماندهی فضا و سکونتگاه‌های روستایی به عنوان یک سند برنامه‌ریزی برای مناطق روستایی تهیه می‌گردد و هدف از آن بررسی جزئی و ارائه برنامه‌های تفصیلی برای توسعه روستاها در ابعاد مختلف در محدوده بخش تا سطح روستا است. در این پژوهش جهت به کارگیری تکنیک‌های ساماندهی فضاها و سکونتگاه‌های روستایی، سه روش سطح‌بندی جمعیتی، سطح‌بندی خدماتی و روش تعیین رابطه ظهور خدمات روستایی با طبقات جمعیتی مورد استفاده قرار گرفت و اطلاعات تمامی ۳۴۱ روستای شهرستان ممسنی که محل سکونت حداقل ۳ خانوار و بیشتر بودند، بررسی شد. تعداد خدمات موجود در هر روستا مثل: راه، مدرسه، مسجد، درمانگاه، پزشک و... از اطلاعات آخرین دوره از شناسنامه آبادی‌های کشور، انتشار یافته توسط مرکز آمار ایران (۱۳۸۵) استخراج و توسط نرم‌افزار SPSS تجزیه و تحلیل شد. در تکنیک سطح‌بندی جمعیتی، سکونتگاه‌ها از لحاظ جمعیتی بر مبنای نقاط افت مشهود منحنی، به ۷ طبقه تقسیم شدند. در تکنیک سطح‌بندی خدماتی نقاط روستایی مشخص شده در روستاهای شهرستان ممسنی، توالی ظهور ۴ نوع خدمت در یک آبادی بر اساس جمعیت امری عادی بوده است. اما ارتقاء آن به سطح ۵ الی ۱۲ خدمت قدری دشوار بوده و نیازمند ظرفیت خاصی از جمعیت و اقدامات ارادی است. همین حالت در سطح ۱۳ الی ۱۸ و سطح ۱۹ و ۲۰ خدمتی و همچنین ۲۱ تا ۲۴ و در نهایت سطح ۲۵ خدمت و بیشتر وجود دارد. در این تکنیک نیز با در نظر گرفتن تغییرات منحنی، نقاط روستایی از لحاظ تعداد خدمات به ۶ مقطع، دسته‌بندی شدند. در ادامه پژوهش با استفاده از تکنیک تعیین رابطه ظهور خدمات روستایی با طبقات جمعیتی، به بررسی اقتصادی بودن نسبت برخورداری آبادی‌های هر یک از طبقات جمعیتی از هر کدام از خدمات پرداخته شد و مشخص شد در طبقه جمعیتی مختلف در روستاها با توجه به عامل‌های متفاوت داخلی و خارجی همچون (نفوذ محلی و ناحیه‌ای، فاصله از مرکز شهرستان، دسترسی، ویژگی‌های محیطی و اقتصادی- اجتماعی روستاها) هر کدام از این نقاط جمعیتی دارای نوعی از طبقه‌بندی و سطح معینی از خدمات بوده‌اند.

واژه‌های کلیدی: روستا، تکنیک‌های ساماندهی فضایی، سطح‌بندی روستایی، ممسنی.

^۱ نویسنده مسئول: a_rahimi@ut.ac.ir، ۰۹۱۰۸۶۳۵۰۸۶

بیان مسأله:

در طی دهه‌های اخیر بروز نابرابری و عدم توجه به روستاها در درون ناحیه موجب ضعف و تسریع روند نابودی این کانون‌های سکونتگاهی و بالطبع ایجاد عدم تعادل فضایی درون ناحیه و یک سویه شدن جریان خدمات، سرمایه، اطلاعات و جمعیت به سمت کانون‌های شهری گردیده است. بدین ترتیب سکونتگاه‌های روستایی با دامنه حداکثری از فقر، نابرابری و عقب‌ماندگی مضاعف در قیاس با دیگر مراکز جمعیتی کشور نیازمند برنامه‌ریزی و فراهم آوردن شرایط و امکانات مناسب جهت گسستن از زنجیره فقر، بی‌عدالتی فضایی و بهبود رفاه اجتماعی هستند (شکور و همکاران، ۱۳۹۱: ۶۴). در این میان یکی از مشکلات اساسی جامعه روستایی در گذشته فقدان برنامه‌ای راهبردی برای سازماندهی فضاها و مراکز روستایی بوده است و امروزه نیز عمران و توسعه روستایی کشور در گرو سازماندهی محیط روستایی و تجهیز سلسله‌مراتبی این مراکز و فضاها طبق استانداردهای معین می‌باشد (کلانتری، ۱۳۸۹: ۱۵۴). برنامه‌ریزی فضایی در واقع عبارتست از نحوه توزیع و سازمان‌یابی انسان و فعالیت‌ها در پهنه‌ی سرزمین. برنامه‌ریزی فضایی روندی است برای بهره‌ورسازی و آرایش منطقی، حفظ تعادل و هماهنگی بین جمعیت و تأسیسات اجتماعی و اقتصادی ایجاد شده در فضای ملی و منطقه‌ای (زیاری، ۱۳۸۹: ۲۱). در تعریفی دیگر برنامه‌ریزی فضایی مکمل برنامه‌ریزی اقتصادی توسعه بیان شده است و فضا ایجاد کننده‌ی ارتباطی متعادل بین افرادی است که در آن قرار دارند و این برنامه‌ریزی به مثابه منبعی تلقی می‌شود که نتیجه‌ی آن، تخصیص بهینه‌ی فضا و به عبارت دیگر مکانیابی کلیه افراد و امکانات موجود مابین فعالیت‌های مختلف بر اساس تعیین قابلیت‌های مناطق در دوره‌ی زمانی معینی است (آسایش، ۱۳۷۷: ۲۴).

در همین رابطه باید بیان داشت که، عدم وجود شبکه سلسله‌مراتبی کارا و منظم در زمینه توزیع مناسب خدمات و فعالیت‌ها در بین مراکز شهری و روستایی بر مبنای قابلیت‌ها، توان‌ها و نیازها منجر به عدم تعادل فضایی در میان این مراکز در سطوح مختلف کشور شده است (Shamsoddini & et al, 2011: 5794). در این زمینه، طرح ساماندهی فضاها و سکونتگاه‌های روستایی به عنوان یک سند برنامه‌ریزی برای مناطق روستایی تهیه می‌گردد که هدف از آن بررسی جزئی و ارائه برنامه‌های تفصیلی برای توسعه روستاها در ابعاد مختلف در محدوده بخش تا سطح روستا است. این طرح‌ها به دنبال متناسب کردن نظام اسکان جمعیت و استقرار فعالیت‌ها و توزیع خدمات رفاهی و پشتیبان تولید بر اساس سلسله‌مراتب تقسیمات کالبدی در سطح مناطق روستایی است (کلانتری، ۱۳۸۰: ۱۵۳). این پژوهش درصدد است تا به تشریح برخی از روش‌های ساماندهی سکونتگاه‌های روستایی بپردازد و از این طریق بتواند از کاربرد این روش‌ها در امر برنامه‌ریزی روستایی بهره بگیرد. به عبارتی تحقیق حاضر با هدف نظم‌بخشی و ساماندهی فضایی روستاهای شهرستان ممسنی از توابع استان فارس با استفاده از تکنیک‌های مختلف سطح‌بندی و برنامه‌ریزی همچون سطح‌بندی جمعیتی، سطح‌بندی خدماتی و روش تعیین رابطه ظهور خدمات روستایی با طبقات جمعیتی انجام گرفته است. بدین منظور اطلاعات مربوط به روستاهای شهرستان از از شناسنامه آبادی‌های کشور (۱۳۸۵) استخراج شد و توسط نرم افزار SPSS مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت. این تجزیه و تحلیل شامل اطلاعات مربوط به ۳۴۱ روستای ممسنی است و اطلاعات مربوط به روستاهای خالی از سکنه و روستاهای کمتر از ۳ خانوار (به علت عدم انعکاس این اطلاعات در شناسنامه آبادی‌ها) وارد فرایند تجزیه و تحلیل نشد.

مبانی نظری و پیشینه تحقیق:

تئوری‌های سلسله مراتب سکونتگاهی: سلسله‌مراتب سکونتگاهی و روابط فضایی آن‌ها نقش تعیین کننده‌ای در توسعه منطقه‌ای و استقرار خدمات و فعالیت‌ها در پهنه‌ی سرزمین دارد. در این رابطه تئوری‌ها و مدل‌های زیادی در علم آمایش سرزمین بیان شده است که در ذیل به برخی از این تئوری‌ها اشاره می‌شود.

مدل میسرا: این راهبرد بر این مبنا استوار است که سرمایه‌گذاری و توسعه در چند مکان کلیدی که دارای امکانات بالقوه توسعه می‌باشند، واجد تأثیری مثبت و القایی؛ بر اقتصاد ملی و منطقه‌ای است (رفیعی، ۱۳۷۹: ۵۳-۵۲). شبکه سلسله‌مراتبی نظام سکونتگاهی در مدل میسرا که برای کشور ایران تهیه شده است در برنامه‌ریزی فضایی شبکه‌های سکونتگاهی دارای یک سلسله‌مراتب ۵ سطحی است. سطوح این مدل در سطح کلان از کلان‌شهرها به عنوان قطب رشد در سطح ملی شروع می‌شود و در سطوح مناطق کلان (شهرهای میانی)، سطح مناطق میانی (شهرهای کوچک)، سطح مناطق خرد (روستا شهر) و سطح محلی (روستاهای مرکزی) ادامه می‌یابد (جمعه پور، ۱۳۸۶: ۱۳۰).

تئوری رتبه-اندازه: این تئوری تلاش می‌کند تا روابط عمودی اندازه و کارکردی نظام سکونتگاهی را در پهنه جغرافیایی یک سرزمین یا منطقه تعریف کند. ساختار اولیه این تئوری بدیهی شمردن روابط بین سطح توسعه کشور و توزیع رتبه و اندازه جمعیتی سکونتگاه‌هاست (کلانتری، ۱۳۹۱: ۷۴).

تئوری مکان مرکزی: این تئوری ابتدا در دهه ۱۹۳۰ توسط والتر کریستالر، جغرافیدان آلمانی، مطرح شد (سعیدی، ۱۳۸۹: ۱۲۰). بر اساس این نظریه، مراکز جمعیتی واقع در یک منطقه دارای یک نظام ارتباطی منظم با یکدیگر می‌باشند و به دلیل محدودیت امکانات و خدمات، کلیه نیازهای مردم یک منطقه نمی‌توانند در همه جا پراکنده و یا در یک منطقه متمرکز باشند. بر این اساس هر آبادی که یک یا چند مورد از خدمات فوق در آن استقرار می‌یابد، محدوده خاصی از سکونتگاه‌های آن محدوده را زیر نفوذ خود قرار می‌دهد (پاپلی‌یزدی و همکاران، ۱۳۸۱: ۱۸۸).

در رابطه با سنجش، برنامه‌ریزی و ساماندهی فضاها و سکونتگاه‌های روستایی مطالعات متعددی صورت گرفته است. در همین رابطه اصغری زاده و ذبیحی (۱۳۹۲) در ارزیابی و رتبه‌بندی میزان توسعه‌یافتگی مناطق روستایی شهرستان ساری با استفاده از تکنیک‌های تصمیم‌گیری چند شاخصه با بهره‌گیری از سه روش *SAW*، *TOPSIS* و *VIKOR*، به ارزیابی و رتبه‌بندی دهستان‌ها بر اساس میزان توسعه‌یافتگی پرداختند. نتایج این مطالعه نشان داد اختلاف قابل ملاحظه‌ای میان سطوح توسعه‌یافتگی دهستان‌های شهرستان ساری وجود دارد، به طوری که دهستان‌های واقع در مناطق جلگه‌ای و نزدیک به شهر ساری، نسبت به دهستان‌های واقع در نواحی جنگلی و کوهستانی، به مراتب در سطوح بالاتر رتبه‌بندی قرار دارند. بوکانی و همکاران (۱۳۹۱) اقدام به پژوهش و ارزیابی سطح توسعه اجتماعی سکونتگاه‌های روستایی با استفاده از مدل *AHP* در حوزه روستایی اخترآباد شهرستان ملارد نمودند. در این پژوهش از معیارهایی همچون سطح انسجام اجتماعی، امنیت اجتماعی، اعتماد میان ۴۵ سکونتگاه روستایی، مورد مطالعه قرار گرفت و سپس با کمک معیارها و زیرمعیارهای مورد بررسی، مجموعه روستاهای محدوده مطالعاتی از نظر توان اقتصادی به ۵ سطح روستاهای توانمند، نسبتاً توانمند، توان متوسط، توان نسبتاً ضعیف و در نهایت توان ضعیف طبقه بندی شد. میرنجف موسوی و همکاران در سال ۱۳۹۱ در مقاله «سطح‌بندی و مکان‌گزینی فعالیت‌های اقتصادی جهت ارائه راهبرد توسعه روستایی با فرایند *AHP* در شهرستان بهاباد» به این نتیجه رسیده‌اند که: ۷۱/۶ درصد از توسعه روستاهای شهرستان بهاباد ناشی از بالا رفتن میزان فعالیت‌های اقتصادی و تجاری بوده است.

رحمانی فضلی و همکاران (۱۳۹۱) در پژوهشی با عنوان «سطح‌بندی سکونتگاه‌های روستایی استان آذربایجان غربی با استفاده از تکنیک تاپسیس» به رتبه‌بندی شهرستان‌های استان آذربایجان غربی به منظور تعیین جایگاه از نظر دسترسی روستاهای آن به انواع خدمات پرداختند. یافته‌های تحقیق بیانگر آن است که از بین هفده شهرستان

استان آذربایجان غربی، شهرستان نقده با فاصله زیادی از دیگر شهرستان‌های استان، توسعه‌یافته‌ترین سکونتگاه‌های روستایی را در خود جای داده و شهرستان چالدران دارای توسعه‌نیافته‌ترین روستاهای استان آذربایجان غربی بوده است. پورفتحی فر و عاشری (۱۳۸۹) در تحلیل نابرابری فضای سکونتگاه‌های روستایی شهرستان اهر با بررسی وضعیت امکانات و خدمات اجتماعی سکونتگاه‌های روستایی در بخش‌های زیربنایی، اقتصادی، بهداشتی- درمانی و اجتماعی به روش تاکسونومی عددی اقدام نموده‌اند. نتایج به دست آمده اختلاف و ناهمگنی بین سکونتگاه‌های روستایی را در بخش‌های زیربنایی، اقتصادی و اجتماعی نشان داد.

رضویان و محمدزاده (۱۳۸۸) در ارزیابی اثرات رویکرد توسعه خدمات روستایی در ثبات نیروی انسانی مراکز حوزه‌های روستایی ناحیه سیستان به این نتایج دست یافتند: که هر چند ارتباط مستقیم و معنی‌داری بین میزان خدمات‌رسانی و افزایش و یا ثبات نیروی انسانی در ناحیه مورد مطالعه وجود داشته است، اما روند این تأثیرات در طی دوره‌های مختلف رو به ضعف نهاده است. نگاه تک بعدی در این زمینه و در نظر نگرفتن عواملی چون تمرکز امکانات، نابرابری‌های شهری و روستایی، رفتارهای فرهنگی- اجتماعی و پایه‌های لرزان اقتصادی در سطح سکونتگاه- های روستایی و نیز شرایط شکننده اکولوژیکی و محیطی در منطقه مورد مطالعه، موجب شده است که این عوامل نقش بسیار مؤثری در ثبات و پایداری نیروی انسانی در سطح این سکونتگاه‌ها نداشته باشد. شایان (۱۳۸۵) در راستای بهبود قابلیت دسترسی جمعیت روستایی به خدمات اساسی در حیطه‌ی عمران روستایی و ساماندهی فضاهای روستایی در شهرستان مشهد اقدام به تعیین سطوح در سه سطح منظومه، مجموعه و حوزه نمود. در این در سطح‌بندی خدمات رسانی روستایی شهرستان مشهد در مجموع ۷ مرکز منظومه، ۲۹ مرکز مجموعه و ۶۶ مرکز حوزه از میان ۵۷۳ سکونتگاه روستایی و ۶ سکونتگاه شهری تعیین شد.

روش تحقیق:

در این پژوهش که تحقیقی بنیادی- کاربردی می‌باشد، روش مطالعه در آن از نوع توصیفی- تحلیلی با تکیه بر اطلاعات جمع‌آوری شده کتابخانه‌ای و میدانی است. جامعه آماری شامل ۹ دهستان و در مجموع ۳۴۱ سکونتگاه روستایی دارای سکنه از توابع بخش‌های ۳ گانه شهرستان ممسنی می‌باشد. در این پژوهش جهت به کارگیری تکنیک‌های ساماندهی فضاها و سطح‌بندی سکونتگاه‌های روستایی از سه روش سطح‌بندی جمعیتی، سطح‌بندی خدماتی و روش تعیین رابطه ظهور خدمات روستایی با طبقات جمعیتی استفاده شده است و اطلاعات تمامی ۳۴۱ روستای ممسنی که محل سکونت حداقل ۳ خانوار و بیشتر بودند، بررسی شد. همچنین از ۴۶ شاخص در زمینه‌های (آموزشی، بهداشتی، رفاهی و زیربنایی) به منظور تحلیل میزان خدمات موجود در روستاها برگرفته از مرکز آمار ایران در سال ۱۳۸۵ بهره گرفته شده است. با توجه به اهمیت شاخص‌ها داده‌های جمع‌آوری شده از هر کدام از روستاها توسط نرم‌افزار SPSS تجزیه و تحلیل و در جداول مربوطه ترسیم شد.

محدوده مورد مطالعه:

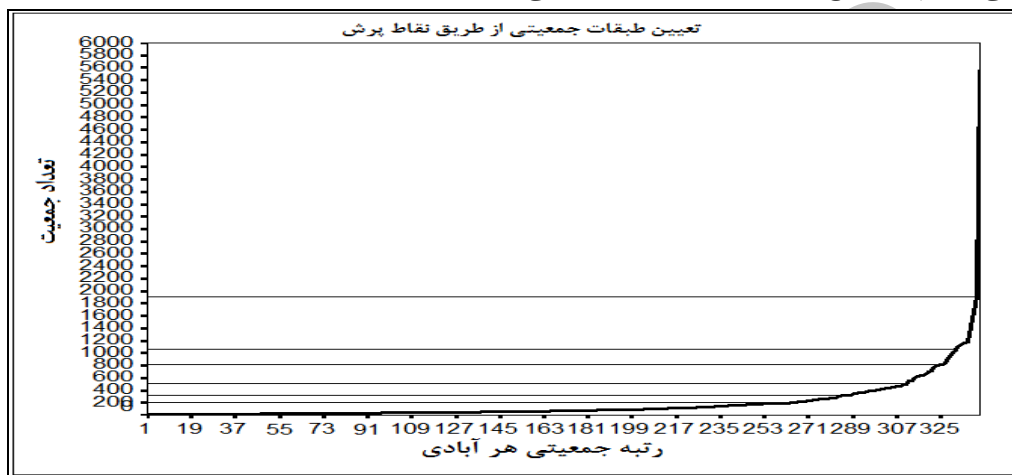
ناحیه مکانی مورد مطالعه در این پژوهش؛ ممسنی یکی از ۲۹ شهرستان استان فارس می‌باشد که در شمال غربی استان واقع شده است. بر اساس سرشماری نفوس و مسکن سال ۱۳۹۰، ممسنی با مساحتی در حدود ۵۱۰۰ کیلومتر مربع دارای ۳ بخش و ۹ دهستان می‌باشد. جمعیت روستاهای شهرستان ۱۴۲ هزار نفر می‌باشد که در مجموع ۳۴۱ آبادی کوچک و بزرگ پراکنده شده‌اند.

یافته‌های تحقیق:

به منظور تحلیل و بررسی داده‌های به دست آمده از روش‌های آماری به شرح زیر در تحقیق استفاده شده است:

الف: روش سطح‌بندی جمعیتی سکونتگاه‌های روستایی:

سطح‌بندی جمعیتی سکونتگاه‌های روستایی عبارت از تعیین سطح یا لایه‌های نظام سکونتگاهی است، که بر حسب تفکیک دامنه‌های جمعیتی، در طبقات گوناگون قرار می‌گیرند. در مطالعات توسعه روستایی، سطح‌بندی جمعیتی به منظور درک جایگاه و روابط جمعیتی از ضروریات برنامه‌ریزی محسوب می‌گردد. مقیاس جمعیتی معمول‌ترین و ساده‌ترین شکل سطح‌بندی سکونتگاه‌های روستایی است (کلانتری، ۱۳۹۱: ۱۵۸). در این راستا به منظور سطح‌بندی سکونتگاه‌های روستایی شهرستان ممسنی با استفاده از اطلاعات جمعیتی شناسنامه آبادی‌های کشور مرکز آمار ایران (۱۳۸۵) و نرم‌افزار SPSS نمودار مربوط به تعداد جمعیت و رتبه‌ی جمعیتی مربوط به روستاها به صورت ذیل بدست آمد. همچنین با استفاده از نقاط جهش یا تغییر چشمگیر در منحنی مربوط به تعداد جمعیت-رتبه جمعیتی، اقدام به سطح‌بندی سکونتگاه‌های روستایی منطقه شد.

شکل ۱- تعیین سطوح یا لایه‌های نظام سکونتگاه‌های روستایی شهرستان ممسنی بر اساس تعداد جمعیت

بر اساس نمودار بالا وجود نقاط جهش در منحنی نشان‌دهنده تغییرات جمعیتی مشهود در سطوح جمعیتی روستاهای شهرستان است. اولین نقطه‌ی جهش در منحنی در نقطه ۱۹۸ نفر اتفاق افتاد. نقطه‌ی جهش دوم در تعداد جمعیت ۳۱۰ نفر، و سایر نقاط جهش به ترتیب در تعداد جمعیت ۵۱۰ نفر، ۸۰۵ نفر، ۱۰۵۰ نفر و در نهایت ۱۹۵۰ نفر قرار دارد. بدین ترتیب طبقات جمعیتی سکونتگاه‌های روستایی ممسنی در ۷ طبقه به شرح زیر دسته‌بندی می‌شود:

۱- روستاهای ۱ تا ۲۰۰ نفر	۲- روستاهای ۲۰۱ تا ۳۰۰ نفر
۳- روستاهای ۳۰۱ تا ۵۰۰ نفر	۴- روستاهای ۵۰۱ تا ۸۰۰ نفر
۵- روستاهای ۸۰۱ تا ۱۰۰۰ نفر	۶- روستاهای ۱۰۰۱ تا ۲۰۰۰ نفر
۷- روستاهای بیشتر از ۲۰۰۰ نفر	

ب) روش سطح‌بندی خدماتی نقاط روستایی:

این سطح‌بندی به منظور دستیابی به درجه اهمیت روستاها بر مبنای تعداد خدمات موجود در هر روستا انجام می‌گیرد (افراخته، ۱۳۸۷: ۲۶). برای استفاده از این تکنیک ابتدا مجموع تمامی خدمات موجود در هر روستا مشخص شد، سپس فراوانی روستاها بر اساس تعداد خدمات موجود تنظیم گردید. سپس احتمال وقوع هر یک از خدمات موجود در هر گروه خدمتی محاسبه شد. برای محاسبه‌ی احتمال وقوع هر یک از خدمات موجود در هر گروه خدمتی، به ترتیب هر یک از ستون‌های ۴۶ گانه مربوط به خدمات مختلف به ستون تعداد آبادی‌های هر گروه خدمتی (ستون دوم) تقسیم شد و احتمال وقوع هر یک از خدمات در هر گروه خدمتی بدست آمد. (جدول شماره ۱).

جدول ۱- توزیع فراوانی انواع خدمات ۴۶گانه و احتمال وقوع هر یک از خدمات موجود در گروههای خدمتی

تعداد خدمات	تعداد آبادی	راه	دبستان	راههای پسرانه	راههای دخترانه	راههای مختلط	دبیرستان پسرانه	دبیرستان دخترانه	کتابخانه	مکان ورزشی	مسجد	املازاده	ستبراهن مذهبی	اماکن مذهبی سایر ادیان	شورای اسلامی	مرکز خدمات	شرکت تعاونی	برق	گاز لوله کشی	آب لوله کشی	سیستم تصفیه ی آب	حمام عمومی	مرکز بهداشتی درمانی	داروخانه	تعداد	
																									خدمات	تعداد
۱	۴۹	۱	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۱	۴۹
۲	۶۲	۶	۲۷	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۲	۰	۰	۶	۱۹	۰	۰	۰	۰	۰	۲	۶۲
۳	۴۳	۴۳	۲۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۵	۰	۰	۲۶	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۵	۴۳
۴	۲۸	۲۸	۲۱	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۸	۱	۰	۲۵	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۸	۲۸
۵	۳۴	۳۴	۲۷	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۱۳	۰	۰	۳۴	۱	۰	۰	۰	۰	۰	۱۳	۳۴
۶	۲۴	۲۴	۲۱	۱	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۱۷	۰	۰	۲۳	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۱۷	۲۴
۷	۱۷	۱۷	۱۷	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۱۱	۱	۰	۱۷	۱	۰	۰	۰	۰	۰	۱۱	۱۷
۸	۱۴	۱۴	۱۲	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۱۲	۰	۰	۱۴	۲	۰	۰	۰	۰	۰	۱۲	۱۴
۹	۱۴	۱۳	۱۳	۴	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۱۱	۰	۰	۱۴	۲	۰	۰	۰	۰	۰	۱۱	۱۴
۱۰	۷	۷	۷	۱	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۵	۰	۰	۶	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۵	۷
۱۱	۸	۸	۸	۳	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۸	۰	۰	۸	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۸	۸
۱۲	۶	۶	۶	۳	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۶	۱	۰	۶	۱	۰	۰	۰	۰	۰	۶	۶
۱۳	۳	۳	۳	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۱	۰	۰	۳	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۱	۳
۱۴	۳	۳	۳	۳	۱	۰	۱	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۳	۰	۰	۳	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۳	۳
۱۵	۴	۴	۴	۱	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۴	۰	۰	۴	۲	۰	۰	۰	۰	۰	۴	۴

ادامه جدول ۱- توزیع فراوانی انواع خدمات ۴۶گانه و احتمال وقوع هر یک از خدمات موجود در گروه‌های خدمتی

تعداد خدمات	تعداد		خانه ی بهداشت	مرکز تسهیلات زایمانی	پریشک	دندانپزشک	دندانپزشک تجربی	بهداشتیار	بهورز	دامپزشک	تکنسین دامپزشکی	صندوق پست	دفتر پست	دفتر مجاریات	اینترنت	وسایله ی نقلیه عمومی	روزنامه و مجله	فروشگاه تعاونی	بقالی	نانوایی	گرفتگی فروشی	قهوه خانه	بانک	تعمیرگاه ماشین کشاورزی	تعداد کل خدمات
	تعداد آبادی	تعداد خدمات																							
۱	۴۴	۱	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۴۴
۲	۶۲	۲	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۶۲
۳	۴۴	۳	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۴۴
۴	۲۸	۴	۲	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۲۸
۵	۳۴	۵	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۳۴
۶	۲۴	۶	۲	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۲۴
۷	۱۷	۷	۱	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۱۷
۸	۱۴	۸	۵	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۱۴
۹	۱۴	۹	۷	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۱۴
۱۰	۷	۱۰	۵	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۷
۱۱	۸	۱۱	۵	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۸
۱۲	۷	۱۲	۵	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۷
۱۳	۳	۱۳	۲	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۳
۱۴	۲	۱۴	۲	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۲
۱۵	۴	۱۵	۴	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۴

ادامه جدول ۱- توزیع فراوانی انواع خدمات ۴۶گانه و احتمال وقوع هر یک از خدمات موجود در گروههای خدمتی

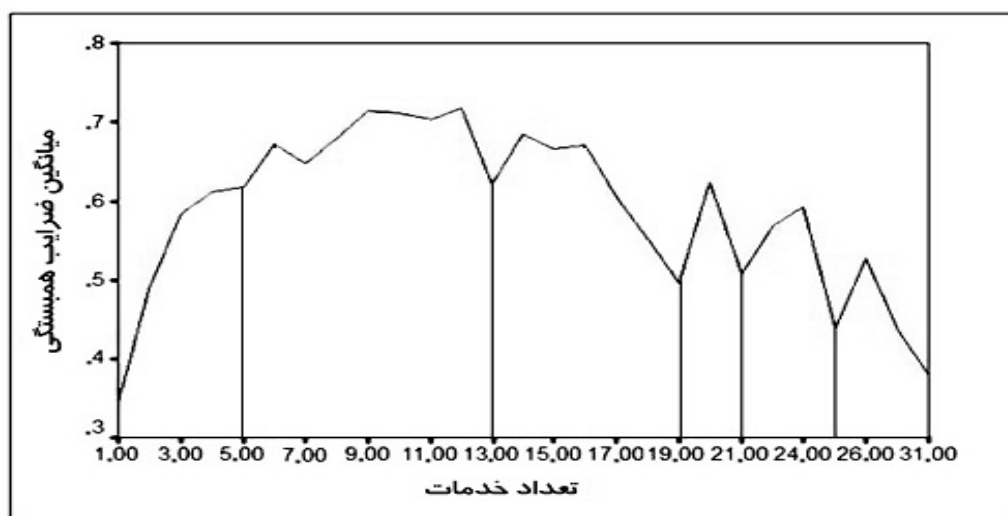
تعداد خدمات	تعداد آبادی	تعداد																						
		راه	دبستان	راهمایی پسرانه	راهمایی دخترانه	راهمایی مختلط	دبیرستان پسرانه	دبیرستان دخترانه	کتابخانه	مکان ورزشی	مسجد	امامزاده	سایر اماکن مذهبی مسلمانان	اماکن مذهبی سایر ادیان	شورای اسلامی	مرکز خدمات	شرکت تعاونی	برق	گاز لوله کشی	آب لوله کشی	سیستم تصفیه ی آب	حمام عمومی	مرکز بهداشتی درمانی	داروخانه
۱۶	۵	۵	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱
۱۷	۲	۲	۲	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱
۱۸	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱
۱۹	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱
۲۰	۴	۴	۴	۴	۳	۳	۳	۱	۳	۳	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۳	۴	۲	۲
۲۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱
۲۳	۲	۲	۱	۲	۱	۱	۱	۱	۲	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۲	۱	۱
۲۴	۵	۵	۵	۵	۵	۵	۵	۵	۵	۵	۲	۲	۲	۲	۲	۲	۲	۲	۲	۲	۲	۴	۴	۴
۲۵	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱
۲۶	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱
۲۷	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱
۳۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱

ادامه جدول ۱- توزیع فراوانی انواع خدمات ۴۶گانه و احتمال وقوع هر یک از خدمات موجود در گروه‌های خدمتی

تعداد کل خدمات	تعداد خدمات	تعداد آبادی	تعداد		خانه‌ی بهداشت	مرکز تسهیلات زامانی	پزشک	دندانپزشک	دندانپزشک تجربی	بهدار یا مامای بهداشتیار	بهورز	دامپزشک	تک‌سین دامپزشکی	صندوق پست	دفتر پست	دفتر مخابرات	اینترنیت	وسایل ی نقلیه ی عمومی	روزنامه و مجله	فروشگاه تعاونی	بنیادی	نانوایی	گوشت فروشی	قهوه خانه	بانک	تعمیرگاه ماشین کشاورزی	تعداد کل خدمات			
			خدمات	آبادی																										
۸۰	۱۶	۵	۲	۲	۲	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	
۲۴	۱۷	۲	۱	۱	۱	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
۱۸	۱۸	۱	۱	۱	۱	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
۱۹	۱۹	۱	۱	۱	۱	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
۸۰	۲۰	۴	۱	۲	۴	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
۲۱	۲۱	۱	۱	۱	۱	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
۴۶	۲۳	۲	۲	۲	۲	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
۱۲۰	۲۴	۵	۵	۲	۵	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
۲۵	۲۵	۱	۱	۱	۱	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
۲۶	۲۶	۱	۱	۱	۱	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
۲۷	۲۷	۱	۱	۱	۱	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
۳۱	۳۱	۱	۱	۱	۱	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰

منبع: یافته‌های تحلیلی پژوهش، ۱۳۹۲.

در ادامه تحقیق برای آنکه بتوانیم سکونتگاههای روستایی را سطح بندی کنیم باید ضریب همبستگی، بین سطرهای ماتریس احتمال وقوع خدمات هر گروه محاسبه شود. با ورود اطلاعات به نرم افزار SPSS ضریب همبستگی بین سطرهای ماتریس احتمال وقوع خدمات هر گروه خدمتی محاسبه شد. میانگین همبستگی های سطر بدست آمده نشان می دهد که در مجموع افزایش هر یک خدمت، چه کششی برای انواع خدمات خواهد داشت. برای آنکه سطح بندی بر اساس تعداد خدمات انجام گیرد با استفاده از میانگین مجموع ضرایب همبستگی، بدست آمده از جدول احتمال وقوع خدمات و همچنین تعداد مجموع خدمات در هر گروه خدمتی نمودار تعداد خدمات- میانگین ضریب همبستگی به صورت ذیل رسم شد، سپس سطح بندی خدمات روستایی بر مبنای نقاط پرش یا افت مشهود در منحنی محاسبه شد.

شکل ۲- نمودار سطح بندی خدماتی روستاهای شهرستان بر مبنای نقاط پرش و افت مشهود منحنی

بر مبنای نمودار سکونتگاههای روستایی شهرستان ممسنی به ۶ سطح خدماتی به شرح زیر تقسیم شد:

- ۱- مقطع آبادی های کمتر از ۵ خدمت
- ۲- مقطع آبادی های دارای ۵ تا ۱۲ خدمت
- ۳- مقطع آبادی های دارای ۱۳ تا ۱۸ خدمت
- ۴- مقطع آبادی های دارای ۱۹ و ۲۰ خدمت
- ۵- مقطع آبادی های دارای ۲۱ تا ۲۴ خدمت
- ۶- مقطع آبادی های دارای ۲۵ خدمت و بیشتر

بر اساس این نمودار مشخص شد در روستاهای شهرستان ممسنی، توالی ظهور ۴ نوع خدمت در یک آبادی بر اساس تعداد جمعیت امری عادی بوده است، اما ارتقاء آن از سطح ۴ خدمتی به ۵ خدمت تا ۱۲ خدمت قدری دشوار بوده و نیازمند ظرفیت خاصی از جمعیت و اقدامات ارادی بوده است، زیرا احتمالاً به دلیل کم جمعیت بودن آبادی ها ارائه خدمات ششم و بیشتر با مشکل آستانه جمعیتی مواجه بوده است. اما وقتی تعداد خدمات موجود به ۵ مورد برسد افزایش آن تا ۱۲ خدمت به آسانی صورت می پذیرد. همین حالت نیز در طبقه روستاهای دارای ۱۳ تا ۱۸ خدمت وجود دارد و آستانه جمعیتی این طبقه، تا ۱۸ خدمت توجیه پذیر می باشد. وجود مقطع آبادی های ۱۹ و ۲۰ خدمتی و مقطع آبادی های ۲۱ تا ۲۴ خدمتی نیز نشان دهنده وجود ظرفیت خاصی در این روستاها است. نمودار بالا نشان می دهد که روستاهایی که دارای ۲۵ خدمت و بیشتر هستند، روستاهایی به نسبت پرجمعیت بوده و با داشتن تعداد بیشتر از خدمات می توانند به عنوان یک روستای مرکزی انجام وظیفه نمایند. روستاهای مقطع ۲۱ تا ۲۴ خدمت و روستاهای دارای ۲۵ خدمت و بیشتر نیز می توانند پاسخگوی نیازهای خدماتی خود و آبادی های همجوار باشند. این نقاط می توانند در آینده برای مرکزیت منظومه های روستایی در اولویت قرار گیرند.

ج) روش تعیین رابطه ظهور خدمات روستایی با گروه‌های جمعیتی:

در دو تکنیک قبلی سعی گردید تا نحوه‌ی سطح‌بندی سکونتگاه‌های روستایی بر اساس میزان جمعیت و تعداد خدمات تشریح گردد. یکی از عوامل مهم ظهور خدمات بیشتر در هر گروه خدمتی، تعداد آبادی‌های تشکیل دهنده آن گروه است و آستانه جمعیتی هر خدمت نشان دهنده آن است که در هر یک از گروه‌های جمعیتی (تعیین شده در تکنیک اول) با در نظر گرفتن سطح کلی توسعه در بین روستاها، کدام یک از خدمات اقتصادی هستند و کدام یک از خدمات اقتصادی نیستند (حکمت‌نیا و همکاران، ۱۳۸۵: ۱۰۷). در این تکنیک رابطه ظهور خدمات روستایی با گروه‌های جمعیتی بررسی شد تا نشان داده شود با توجه به جمعیت روستایی، ارائه‌ی چه نوع خدماتی از توجیه لازم برخوردار است. برای این کار با استفاده از طبقه‌بندی لایه‌های جمعیتی از طریق تکنیک اول و همچنین اطلاعات به دست آمده از شناسنامه آبادی، جدول توزیع فراوانی خدمات در دامنه‌ی جمعیتی بدست آمد. سپس نسبت وجود هر یک از خدمات ۴۶ گانه در هر گروه جمعیتی محاسبه گردید (جدول شماره ۲). برای این کار مجموع هر خدمت به تعداد آبادی‌های هر دامنه جمعیتی تقسیم گردید و درصد انواع خدمات موجود در روستاها بدست آمد. هنگامی که نسبت برخورداری آبادی‌های یک گروه جمعیتی از یک نوع خدمت بیش از ۵۰٪ باشد می‌توان قضاوت کرد که آن نوع خدمت در مقیاس جمعیتی آن گروه، اقتصادی محسوب می‌شود (تقوایی و همکاران، ۱۳۸۶: ۵۹).

Archive of SID

جدول ۲- توزیع فراوانی خدمات ۴۶ گانه در دامنه های جمعیتی روستاهای مورد مطالعه بر حسب نوع و خدمات مستقر و درصد ظهور هر یک از خدمات در هر گروه جمعیتی

انواع خدمات	دامنه جمعیتی	تعداد آبادی	راه	دبستان	راهنمایی پسرانه	راهنمایی دخترانه	راهنمایی مختلط	دبیرستان پسرانه	دبیرستان دخترانه	کتابخانه	مکان ورزشی	مسجد	المنزله	سایر اماکن مذهبی مسلمانان	اماکن مذهبی سایر ادیان	شورای اسلامی	مرکز خدمات	شرکت تعاونی	برق	گاز، لوله کشی	آب لوله کشی	سیستم تصفیه ی آب	حمام عمومی	مرکز بهداشتی درمانی	داروخانه	جمعیت	
																										۱-۲۰۰	۲۰۱-۳۰۰
	۱-۲۰۰	۲۶۴	۲۶۴	۱۳۶	۷	۶	۶	۱	۱	۰	۰	۱۹	۲۰	۲	۱	۶	۱	۲	۱۳۶	۲	۱۲۲	۱۸	۱	۲	۱	۱-۲۰۰	۲۶۴
	۲۰۱-۳۰۰	۱۹	۱۹	۱۸	۳	۱	۶	۱	۰	۰	۰	۸	۲	۰	۰	۱۵	۰	۱	۱۸	۱	۱۷	۷	۰	۰	۰	۲۰۱-۳۰۰	۱۹
	۳۰۱-۵۰۰	۲۶	۲۶	۲۶	۷	۷	۶	۰	۱	۰	۰	۱۳	۵	۰	۰	۲۴	۰	۱	۲۶	۳	۲۶	۷	۰	۰	۰	۳۰۱-۵۰۰	۲۶
	۵۰۱-۸۰۰	۱۳	۱۳	۱۳	۷	۶	۱	۵	۵	۰	۱	۱۱	۵	۱	۰	۱۱	۱	۳	۱۳	۴	۱۳	۶	۱	۶	۰	۵۰۱-۸۰۰	۱۳
	۸۰۱-۱۰۰۰	۶	۶	۶	۴	۵	۱	۳	۴	۰	۱	۵	۱	۰	۰	۶	۰	۰	۶	۱	۶	۰	۰	۰	۰	۸۰۱-۱۰۰۰	۶
	۱۰۰۱-۲۰۰۰	۱۱	۱۱	۱۱	۱۱	۱۱	۱	۶	۷	۱	۱	۱۱	۴	۲	۰	۱۱	۳	۵	۱۱	۷	۱۱	۴	۰	۰	۰	۱۰۰۱-۲۰۰۰	۱۱
	۲۰۰۱ و بیشتر	۱	۱	۱	۱	۱	۰	۱	۱	۰	۰	۱	۰	۰	۰	۱	۰	۰	۱	۱	۱	۰	۰	۰	۰	۲۰۰۱ و بیشتر	۱
کل		۳۴۱	۳۴۱	۲۱۴	۴۰	۳۷	۱۸	۱۷	۱۹	۱	۳	۶۸	۴۷	۵	۱	۱۳۱	۵	۱۲	۲۱۴	۲۰	۱۹۶	۴۲	۲	۱۷	۱۴		۳۴۱

ادامه جدول ۲- توزیع فراوانی خدمات ۴۶ گانه در دامنه‌های جمعیتی روستاهای مورد مطالعه بر حسب نوع و خدمات مستقر و درصد ظهور هر یک از خدمات در هر گروه جمعیتی

انواع خدمات	دامنه جمعیتی	تعداد آبادی	خانه‌ی بهداشت	مرکز تسهیلات روستایی	پزشک	دندانپزشک	دندانپزشک تحریری	بهدار یا مامای بهداشتیار	بهبودبخش	بهرز	دامپزشک	نگارگر دامپزشکی	صندوق پست	دفتر پست	دفتر معاینات	ابتیارت	وسایله‌ی نقلیه‌ی عمومی	روانامه و مجله	فروشگاه تعاونی	بقالی	نانوایی	گوسفند فروشی	قهوه خانه	بانک	تعمیرگاه ماشین کشاورزی
	۱-۳۰۰	۲۶	۲۰	۰	۱	۱	۰	۵	۵	۲۱	۰	۰	۰	۰	۴	۰	۱۷	۰	۱۳	۱۷	۱	۰	۱	۰	۱
	۳۰۱-۳۰۰	۱۹	۷۶	۵	۰	۰	۰	۱.۹	۱.۹	۸.۷	۰	۰	۰	۰	۱۵.۵	۰	۶.۴	۰	۴.۹	۶.۴	۴.۰	۰	۰	۰	۰
	۳۰۱-۵۰۰	۲۷	۴۸.۱	۱۲	۰	۰	۰	۴	۱	۱۳	۱	۰	۰	۰	۶	۱	۷	۰	۲۶.۳	۵.۳	۵.۳	۰	۰	۰	۰
	۵۰۱-۸۰۰	۱۲	۶۹.۲	۱۱	۰	۰	۰	۶	۳	۶	۰	۱	۰	۱	۱۰	۱	۳	۰	۲۳.۱	۲۳.۱	۲۳.۱	۰	۰	۰	۰
	۸۰۱-۱۰۰۰	۶	۱۰۰	۶	۰	۰	۰	۱	۲	۶	۱	۱	۰	۰	۲	۰	۱	۰	۱۶.۷	۱۶.۷	۱۶.۷	۰	۰	۰	۰
	۱۰۰۱-۳۰۰۰	۱۱	۱۰۰	۱۱	۰	۰	۰	۶	۲	۱۰	۲	۱	۰	۱	۹	۲	۶	۱	۵۴.۵	۱۸.۲	۱۸.۲	۰	۰	۰	۰
	بیشتر و ۳۰۰۰	۱	۱۰۰	۱	۰	۰	۰	۱	۰	۱	۰	۰	۰	۰	۱	۰	۱	۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۰	۰	۰	۰
جمع		۳۴۱	۶۵	۳	۱۵	۱	۱	۲۰	۱۷	۶۸	۴	۳	۰	۳	۷۶	۴	۳۹	۱	۵۳	۷۴	۲۹	۲۶	۵	۶	۷

خدماتی که دارای نسبت برخورداری بیش از ۵۰٪ هستند با علامت * مشخص شده‌اند.
منبع: یافته‌های تحلیلی پژوهش، ۱۳۹۲.

بدین منظور نتایج حاصل از کاربرد تکنیک تعیین رابطه ظهور خدمات روستایی در گروه‌های جمعیتی، در جدول شماره ۳ آورده شده است. بر اساس یافته‌ها با افزایش تعداد جمعیت و دامنه‌ی جمعیتی، میزان خدماتی که در هر دامنه‌ی جمعیتی دارای نسبت برخورداري بیش از ۵۰٪ بوده است افزایش یافته است، به گونه‌ای که در دامنه‌ی جمعیتی اول (۱ الی ۲۰۰ نفر) تنها ۳ خدمت دارای این نسبت برخورداري بوده است و در دامنه جمعیتی ما قبل آخر (۲۰۰۰-۱۰۰۱) ۲۱ خدمت و در دامنه جمعیتی آخر (۲۰۰۱ و بیشتر) ۲۵ خدمت دارای ارزش اقتصادی بوده است. از این رو روستای دامنه‌ی جمعیتی آخر و ماقبل آخر به لحاظ تعداد خدمات می‌توانند به سایر روستاهای منطقه خدمات رسانی انجام دهد و به عنوان روستاهای مرکزی عمل کنند.

جدول ۳- نتایج حاصل از کاربرد تکنیک تعیین رابطه ظهور خدمات روستایی در گروه‌های جمعیتی در روستاهای ممسنی

تعداد خدمات اقتصادی	انواع خدمات	دامنه	
		تعداد آبادی	دامنه جمعیتی
۳	راه روستایی، دبستان، تأسیسات برق	۲۶۴	۱-۲۰۰
۶	راه روستایی، دبستان، شورای اسلامی روستا، تأسیسات برق، آب لوله کشی، بقالی	۱۹	۲۰۱-۳۰۰
۶	راه روستایی، دبستان، شورای اسلامی روستا، تأسیسات برق، آب لوله کشی، بقالی	۲۷	۳۰۱-۵۰۰
۱۳	راه روستایی، دبستان، شورای اسلامی روستا، تأسیسات برق، آب لوله کشی، مدرسه راهنمایی پسرانه، مسجد، خانه بهداشت، وجود بهورز، دفتر مخابرات، فروشگاه تعاونی، بقالی، نانوايي	۱۳	۵۰۱-۸۰۰
۱۶	راه روستایی، دبستان، شورای اسلامی روستا، مدرسه راهنمایی پسرانه، مدرسه راهنمایی دخترانه، دبیرستان پسرانه، دبیرستان دخترانه، مسجد، تأسیسات برق، آب لوله کشی، خانه بهداشت، وجود بهورز، فروشگاه تعاونی، بقالی، نانوايي، گوشت فروشی	۶	۸۰۱-۱۰۰۰
۲۱	راه روستایی، دبستان، شورای اسلامی روستا، مدرسه راهنمایی پسرانه، مدرسه راهنمایی دخترانه، دبیرستان پسرانه، دبیرستان دخترانه، مسجد، تأسیسات برق، آب لوله کشی، خانه بهداشت، وجود بهورز، فروشگاه تعاونی، بقالی، نانوايي، گوشت فروشی، لوله کشی گاز، مرکز بهداشتی درمانی، پزشک، دفتر مخابرات، وسیله نقلیه عمومی	۱۱	۱۰۰۱-۲۰۰۰
۲۵	راه روستایی، دبستان، شورای اسلامی روستا، مدرسه راهنمایی پسرانه، مدرسه راهنمایی دخترانه، دبیرستان پسرانه، دبیرستان دخترانه، مسجد، تأسیسات برق، آب لوله کشی، خانه بهداشت، وجود بهورز، فروشگاه تعاونی، بقالی، نانوايي، گوشت فروشی، لوله کشی گاز، مرکز بهداشتی درمانی، پزشک، دفتر مخابرات، وسیله نقلیه عمومی، داروخانه، ماما، قهوه خانه، بانک	۱	۲۰۰۰ و بیشتر

منبع: یافته‌های تحلیلی تحقیق، ۱۳۹۲.

نتیجه‌گیری:

در این تحقیق با استفاده از تکنیک‌های ساماندهی فضاهای روستایی در روستاهای شهرستان ممسنی نتایج ذیل حاصل شد. در روش سطح‌بندی جمعیتی، طبقات جمعیتی سکونتگاه‌های روستایی شهرستان ممسنی در ۷ طبقه دسته‌بندی شد. در روش سطح‌بندی خدماتی نقاط روستایی روستاهای منطقه نیز به ۷ سطح خدماتی تقسیم شد. نتایج این پژوهش نشان می‌دهد که در روستاهای این منطقه، توالی ظهور ۴ نوع خدمت در یک آبادی بر اساس جمعیت امری عادی است. اما ارتقاء آن به سطح ۵ الی ۱۲ خدمت قدری دشوار بوده و نیازمند ظرفیت خاصی از جمعیت و اقدامات ارادی است. همین حالت نیز در ارتقاء از سطح روستاهای ۱۲ خدمتی به روستاهای دارای ۱۳ الی ۱۸ خدمت وجود دارد، اما وقتی تعداد خدمات موجود به ۱۳ مورد برسد؛ افزایش آن تا ۱۸ خدمت به آسانی صورت می‌پذیرد و آستانه جمعیتی این طبقه از لحاظ ارائه خدمات تا ۱۸ خدمت توجیه‌پذیر است. ارتقاء روستاهای دارای ۱۸ خدمت به ۱۹ و ۲۰ خدمتی، نیازمند ظرفیت خاصی است. همین حالت برای ارتقا روستاهای دارای ۲۰ خدمت به

۲۱ تا ۲۴ خدمتی هم وجود دارد. نقاط روستایی دارای ۲۵ نوع خدمت و بیشتر، روستاهای پرجمعیت و دارای خدمات بیشتری بوده که می‌توانند به عنوان روستاهای مرکزی عمل کنند. در روش تعیین رابطه ظهور خدمات روستایی با گروه‌های جمعیتی این نتایج به دست آمد: در طبقه جمعیتی ۱ الی ۲۰۰ نفر، فقط خدمات راه روستایی، دبستان و تأسیسات برق اقتصادی بوده است. در طبقه جمعیتی ۲۰۱ الی ۳۰۰ نفر خدمات راه روستایی، دبستان، شورای اسلامی روستا، برق، آب لوله‌کشی و بقالی و در دامنه جمعیتی ۳۰۱ تا ۵۰۰ نیز همان خدمات دامنه قبلی توجیه پیدا کرده‌اند. در دامنه جمعیتی ۵۰۱ الی ۸۰۰ نفر علاوه بر خدمات طبقه جمعیتی قبل وجود مدرسه راهنمایی پسرانه، مسجد، خانه بهداشت، وجود بهورز، دفتر مخابرات، فروشگاه تعاونی، بقالی، نانوايي نیز توجیه پیدا کرده است. در طبقه جمعیتی ۸۰۱ تا ۱۰۰۰ نفر خدمات راه روستایی، دبستان، شورای اسلامی روستا، مدرسه راهنمایی پسرانه و همچنین دخترانه، دبیرستان پسرانه و دخترانه، مسجد، تأسیسات برق، آب لوله‌کشی، خانه بهداشت، وجود بهورز، فروشگاه تعاونی، بقالی، نانوايي و گوشت فروشی توجیه اقتصادی پیدا کرده‌اند. در دامنه جمعیتی ۱۰۰۱ تا ۲۰۰۰ نفر علاوه بر خدمات طبقه قبل لوله‌کشی گاز، مرکز بهداشتی درمانی، پزشک، دفتر مخابرات و وسیله نقلیه عمومی اقتصادی بوده است. نهایتاً در دامنه جمعیتی بیشتر از ۲۰۰۰ نفر علاوه بر خدمات طبقه قبل داروخانه، ماما، قهوه خانه و بانک اقتصادی بوده است.

منابع و مأخذ:

۱. آسایش، حسین (۱۳۷۷): اصول و روش های برنامه ریزی ناحیه‌ای، انتشارات دانشگاه پیام نور، چاپ چهارم، تهران.
۲. اصغری زاده، عزت ا...، و محسن ذبیحی جامخانه (۱۳۹۲): «ارزیابی و رتبه‌بندی میزان توسعه یافتگی مناطق روستایی با استفاده از تکنیک‌های تصمیم‌گیری چند شاخصه (مطالعه موردی: دهستانهای شهرستان ساری)». مجله پژوهش و برنامه‌ریزی روستایی. سال ۲، شماره سوم، مشهد، صص ۴۸-۲۷.
۳. افراخته، حسن (۱۳۸۷): مقدمه‌ای بر برنامه‌ریزی سکونتگاههای روستایی، انتشارات گنج هنر، چاپ اول، تهران.
۴. بوکانی، رشید، آوات مکاری، و سلطان بهرامی (۱۳۹۱): «ارزیابی سطح توسعه اجتماعی سکونتگاههای روستایی با استفاده از مدل *AHP* محدوده مورد مطالعه حوزه روستایی اخترآباد شهرستان ملارد»، همایش ملی شهرهای مرزی و امنیت، چالشها و رهیافتها، دانشگاه سیستان و بلوچستان، زاهدان.
۵. پورفتحی فرد، جواد و امامعلی عاشری (زمستان ۱۳۸۹): «تحلیل نابرابری فضایی سکونتگاههای روستایی شهرستان اهر»، مجله فضای جغرافیایی، سال دهم، شماره ۳۲، اهر، صص ۹۵-۱۱۶.
۶. پاپلی‌یزدی، محمدحسین و محمد امیرابراهیمی (۱۳۸۱): نظریه‌های توسعه روستایی، انتشارات سمت، چاپ اول: تهران.
۷. تقوایی، مسعود و اصغر نوروزی آورگانی (۱۳۸۶): «تحلیلی بر نحوه‌ی توزیع فضایی امکانات و خدمات روستایی و سطح بندی دهستان‌های استان چهارمحال و بختیاری»، مجله پژوهشی دانشگاه اصفهان، جلد ۲۴، شماره ۳، اصفهان، صص ۷۴-۵۹.
۸. جمعه پور، محمود (۱۳۸۵): برنامه ریزی توسعه روستایی اندیشه‌ها و روشها، انتشارات سمت، چاپ اول، تهران.
۹. رحمانی فضلی، عبدالرضا، هدایت الله درویشی، مصطفی بیغم و مریم بیرانوندزاده (۱۳۹۱): «سطح بندی سکونتگاههای روستایی استان آذربایجان غربی با استفاده از تکنیک *TOPSIS*»، اولین همایش ملی توسعه پایدار کشاورزی و محیط زیست سالم، شرکت هم اندیشان محیط زیست فردا، همدان.

۱۰. رضویان، محمدتقی و سجاد محمدزاده (۱۳۸۸): «ارزیابی اثرات رویکرد توسعه خدمات روستایی در ثبات نیروی انسانی (نمونه: مراکز حوزه های روستایی ناحیه سیستان)»، اولین کنفرانس ملی مسکن و توسعه کالبدی روستا، دانشگاه سیستان و بلوچستان، زاهدان.
۱۱. زیاری، کرامت اله (۱۳۸۹): اصول و روشهای برنامه ریزی منطقه‌ای، انتشارات دانشگاه تهران، چاپ سوم، تهران.
۱۲. رفیعی، مینو (۱۳۷۹): نظام سلسله‌مراتبی شهرها و طبقه‌بندی خدمات شهری، جلد اول: مبانی نظری، انتشارات مرکز مطالعات و تحقیقات شهرسازی و معماری ایران، چاپ اول، تهران.
۱۳. سعیدی، عباس (۱۳۸۹): مبانی جغرافیای روستایی، انتشارات سمت، چاپ هفتم، تهران.
۱۴. شایان، حمید. (۱۳۸۵): «نظام سطح بندی خدمات رسانی روستایی در شهرستان مشهد»، فصلنامه پژوهش های جغرافیایی، شماره ۵۸، تهران، صص ۴۵-۳۳.
۱۵. شکور، علی و علی شمس‌الدینی (۱۳۹۱): نقش آفرینی کانونهای شهری در ایجاد تعادل و توسعه نواحی روستایی (مطالعه موردی: شهر مصیری و روستاهای پیرامونی، فصلنامه چشم‌انداز جغرافیایی، سال ۷، شماره ۲۱، رشت، صص ۷۷-۶۳.
۱۶. کلانتری، خلیل. (۱۳۹۱): مدل های کمی در برنامه ریزی، انتشارات فرهنگ صبا. تهران.
۱۷. کلانتری، خلیل. (۱۳۸۹): برنامه ریزی فضایی و آمایش سرزمین، انتشارات فرهنگ صبا، چاپ دوم. تهران.
۱۸. کلانتری، خلیل (۱۳۸۰): برنامه ریزی و توسعه منطقه ای (تئوریه‌ها و تکنیکها)، انتشارات خوشبین، چاپ اول، تهران.
۱۹. مرکز آمار ایران (۱۳۸۵، ۱۳۹۰): شناسنامه آبادی های روستاهای شهرستان ممسنی. تهران.
۲۰. موسوی، میرنجف و عباس باقری کشکولی (بهار ۱۳۹۱): «سطح‌بندی و مکان‌گزینی فعالیتهای اقتصادی جهت ارائه راهبرد توسعه روستایی بر اساس مدل تحلیل شبکه (مطالعه موردی شهرستان بهاباد)»، فصلنامه جغرافیا، سال هشتم، شماره ۳۲، تهران، صص ۲۳۸-۲۱۷.
21. *Bukenya, j. Gebremedhin, T.X. schaeffer, P. (2003): Analysis of Quality of life Rural Development: evinencefrom West Virginia Data, Growth and change, N 34.*
22. *Shamsoddini, A. and Mahdavi, M. (2011): The Performance of Masiri City in Spatial Equalization for Surrounding Villages, Case: Central District of Rostam County, Iran", African Journal of Agricultural Research, Vol. 6. N (26), pp 5793-5799.*